

BOSNA I HERCEGOVINA
REPUBLIKA SRPSKA
VRHOVNI SUD
REPUBLIKE SRPSKE
Broj: 73 0 P 018311 17 Rev
Banjaluka: 27.4.2017. godine

Vrhovni sud Republike Srpske u vijeću sastavljenom od sudija Biljane Tomić, kao predsjednika vijeća, te Senada Tice i Tanje Bundalo, kao članova vijeća, u pravnoj stvari tužilaca, malodobnih: A.A., I.Z., E.Z., Š.A., S.A., E.A., A.L., I.Ć., K.Ć., A.Ć., A.V., E.V., E.J., E.J.1, F.B., S.B., A.Č., M.P., A.J., A.Ć.1, A.T., M.J., V.D., A.A.1, A.Č., I.B., H.A., E.Ć., A.Ć.2, A.Č.3, L.Č., L.P., A.Ć.4, E.M., H.T., R.H., S.D., A.D., E.P., Dž.M., S.D., H.O., I.T., S.P., F.P., B.T., N.B., A.S., I.S., I.R., E.R., A.S.1, S.S., E.S., E.S.1, E.S.2, S.S., S.S.1, A.S.2, Ć.S., A.H., A.H.1, S.A., M.H., M.H.1, E.R.1 A.A., E.T., M.S., M.S.1, A.S.3, K.H., J.V., A.V., M.H.1, A.H.2, K.H.1, N.H., B.H., E.T., Dž.A., Š.A., R.A., A.S.4, E.A., R.A., H.A., M.A., L.A., K.A., S.H., D.H., A.T., S.T., E.H., A.A., F.A., Ć.T., H.T., A.H., S.H., R.H., H.Š., Ć.Š., S.H.1, A.H.3, R.H.1, E.H.1, A.H.1, N.H.1, M.B., A.A.1, T.A., R.B., S.B., S.B.1, N.H.1, Š.H., A.H.4, J.A., N.A., E.B., A.B., A.A.2, M.H.2, H.A.1, A.V., I.B. i A.B.1 iz H., Ć.B., V., V.1, H., V., opština K.V., zastupanih po roditeljima kao zakonskim zastupnicima, a svi oni po punomoćnicima H.K., A.L. i H.K., advokatima iz T., Ulica ..., protiv tuženih Republike Srpske, zastupane po Pravobranilaštvu Republike Srpske –sjedište zamjenika u Banjaluci, Ulica ... i OŠ S.S. iz K.V., Ulica ..., zastupane po direktoru S.Š., a ova po punomoćniku B.A. - zaposleniku tužene, radi utvrđenja povrede prava na jednako postupanje i uklanjanja diskriminacije, vrijednost predmeta spora 11.000,00 KM, odlučujući o reviziji tužilaca izjavljenoj protiv presude Okružnog suda u Banjaluci broj: 73 0 P 018311 16 Gž 3 od 9.11.2016. godine, na sjednici održanoj 27.4.2017. godine, donio je

PRESUDU

Revizija se odbija.

Obrazloženje

Prvostepenom presudom Osnovnog suda u Kotor Varošu broj: 73 0 P 018311 15 P 3 od 14.12.2015. godine, odbijen je tužbeni zahtjev tužilaca kojim traže da se utvrdi da su tuženi onemogućavanjem, ograničavanjem i isključivanjem uvođenja nacionalne grupe predmeta po bosanskom nastavnom planu i programu ZD kantona u FBiH (bosanski jezik i književnost, historija, geografija, priroda i društvo), kao i onemogućavanjem, ograničavanjem i isključivanjem zapošljavanja ili angažovanja nastavnika povratnika na ovim predmetima, u odnosu na malodobne tužioce, kao i druge učenike bošnjačke nacionalnosti koji su upisani i pohađaju nastavu u OŠ S.S. iz K.V., propuštanjem poduzimanja radnji kojima bi se osiguralo uvođenje nacionalne grupe predmeta po bosanskom nastavnom planu i programu ZD kantona u FBiH (bosanski jezik i književnost, historija, geografija, priroda i društvo) i zapošljavanja i angažovanja nastavnika povratnika na ovim predmetima u OŠ S.S. iz K.V., kao i onemogućavanjem i ugrožavanjem priznavanja, uživanja i ostvarivanja na ravnopravnoj osnovi prava i sloboda tužilaca u oblasti

obrazovanja i prava tužilaca kao djece, povrijedili pravo tužilaca na jednako postupanje, pa slijedom toga da se naloži tuženima da solidarno izvrše radnje kojima će se ukloniti diskriminacija i njene posljedice i obezbjediti pravo tužilaca na jednako postupanje, na način što će se tuženima uvesti nacionalna grupa predmeta po bosanskom nastavnom planu i programu ZD kantona u FBiH (bosanski jezik i književnost, historija, geografija, priroda i društvo), te obezbjediti i provesti zapošljavanje ili angažovanje nastavnika povratnika na ovim predmetima, sve u OŠ S.S. iz K.V..

Obavezani su tužioci da tuženoj Republici Srpskoj, na ime naknade troškova postupka, isplate iznos od 6.750,00 KM u roku od 30 dana.

Drugostepenom presudom Okružnog suda u Banjaluci broj: 73 0 P 018311 16 Gž 3 od 9.11.2016. godine, žalba tužilaca je odbijena i prvostepena presuda potvrđena.

Odbijen je zahtjev tužilaca za naknadu troškova žalbenog postupka.

Tužioci revizijom pobijaju drugostepenu odluku zbog povrede odredaba parničnog postupka i pogrešne primjene materijalnog prava, s prijedlogom da se revizija usvoji, pobijana odluka preinači i tužbeni zahtjev usvoji ili da se ukine i predmet vrati istom sudu na ponovno suđenje.

Tužena OŠ S.S. iz K.V. u odgovoru predlaže da se revizija odbije.

Revizija nije osnovana.

Predmet spora je zahtjev tužilaca da se utvrdi da su tuženi onemogućavanjem, ograničavanjem i isključivanjem uvođenja nacionalne grupe predmeta po bosanskom nastavnom planu i programu ZD kantona u FBiH (bosanski jezik i književnost, historija, geografija, priroda i društvo), kao i onemogućavanjem, ograničavanjem i isključivanjem zapošljavanja ili angažovanja nastavnika povratnika na ovim predmetima, u odnosu na malodobne tužioce, kao i druge učenike bošnjačke nacionalnosti koji su upisani i pohađaju nastavu u OŠ S.S. iz K.V., te propuštanjem poduzimanja radnji kojima bi se osiguralo uvođenje nacionalne grupe predmeta po bosanskom nastavnom planu i programu ZD kantona u FBiH (bosanski jezik i književnost, historija, geografija, priroda i društvo), kao i zapošljavanja i angažovanja nastavnika povratnika na ovim predmetima u OŠ S.S. iz K.V., kao i onemogućavanjem i ugrožavanjem priznavanja, uživanja i ostvarivanja na ravnopravnoj osnovi prava i sloboda tužilaca u oblasti obrazovanja i prava tužilaca kao djece, povrijedili pravo tužilaca na jednako postupanje, pa slijedom toga da se naloži tuženima da solidarno izvrše radnje kojima će se ukloniti diskriminacija i njene posljedice i obezbjediti pravo tužilaca na jednako postupanje, na način što će se tuženima uvesti nacionalna grupa predmeta po bosanskom nastavnom planu i programu ZD kantona u FBiH (bosanski jezik i književnost, historija, geografija, priroda i društvo), te obezbjediti i provesti zapošljavanje ili angažovanje nastavnika povratnika na ovim predmetima, sve u OŠ S.S. iz K.V..

Prvostepeni sud je pravilno neosnovanim ocijenio istaknuti prigovor nedostatka aktivne i pasivne legitimacije u odnosu na tuženu Republiku Srpsku.

Nesporna je činjenica da su malodobni tužioci stanovnici naselja H., Ć.B., V., V.1, H. i V., koja naselja teritorijalno ulaze u sastav Opštine K.V. , i da su upisani u Područnu Osnovnu školu u

V., koja je u sastavu tužene OŠ S.S. u K.V.. Tužioci su prema odredbi člana 16. stav 1. Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj: 18/03 – u daljem tekstu: Okvirni zakon) obavezni pohađati osnovno obrazovanje. Aktivna legitimacija tužilaca, proizilazi iz činjenice da oni smatraju da su u sistemu osnovnog obrazovanja koje ostvaruju u Područnoj školi u V., neuvođenjem nacionalne grupe predmeta i neangažovanjem nastavnika povratnika kao predavača te grupe predmeta, diskriminirani u odnosu na druge učenike bošnjačke nacionalnosti u školama u kojima je uvedena grupa nacionalnih predmeta i u odnosu na učenike srpske nacionalnosti koji nemaju ovaj problem.

Malodobni tužioci su u toku rata u Bosni i Hercegovini (1992-1995) izbjegli ili raseljeni iz svog prebivališta na području Opštine K.V. i povratkom u predratno mjesto prebivališta, stiču status povratnika, saglasno članu 2. stav 4. Zakona o raseljenim licima, izbjeglicama i povratnicima u Republiku Srpsku („Službeni glasnik RS“, broj: 33/99 i 65/01), odnosno članu 2. stav 2. sada važećeg Zakona o raseljenim licima, povratnicima i izbjeglicama u Republici Srpskoj („Službeni glasnik RS“, broj: 42/05 i 52/12). Slijedom toga, na njihov status povratnika nema uticaja činjenica što im, formalno-pravno, status povratnika prestaje prema odredbi člana 10. stav 1. važećeg Zakona protekom 6 mjeseci od dana kada im je nadležni organ izdao potvrdu o povratničkom statusu.

Polazeći od odredbe člana 2. stav 1. u vezi sa odredbom člana 16. stav 1. Zakona o osnovnom obrazovanju i vaspitanju Republike Srpske („Službeni glasnik RS“, broj: 74/08, 71/09, 104/11 i 33/14 –u daljem tekstu: Zakon o obrazovanju), pravilno je odbijen istaknuti prigovor pasivne legitimacije u odnosu na tuženu Republiku Srpsku.

Tokom postupka prvostepeni sud nalazi utvrđenim da su se roditelji tužilaca pismenim zahtjevom od 5.11.2012. godine (ponovljeni 29.4.2013. i 10.6.2013. godine) obratili Ministarstvu ..., za uvođenje nacionalne grupe predmeta (bosanski jezik i književnost, historija, geografija, priroda i društvo) i zapošljavanjem - angažovanjem nastavnika povratnika na ovim predmetima u OŠ S.S. iz K.V.. Takođe je utvrdio da se, prema anketnim listićima, 121 roditelj djece učenika bošnjačke nacionalnosti područne škole u V., izjasnio da traži uvođenje nacionalne grupe predmeta prema nastavnom planu i programu ZD kantona.

Prvostepeni sud je prihvatio dokazanim da je grupa nacionalnih predmeta uvedena u Osnovnoj školi u K., opština P. i Osnovnoj školi u K., opština T., ali nije utvrđeno kada je to učinjeno (prije ili nakon stupanja na snagu Zakona o obrazovanju), niti da li je do uvođenja te grupe predmeta došlo po odobrenju Ministarstva ... RS.

Prvostepeni sud cijeni da je nakon potpisivanja Privremenog sporazuma o zadovoljavanju posebnih potreba i prava djece povratnika (u daljem tekstu: Privremeni sporazum), donesen Okvirni zakon, a da je tužena Republika Srpska donijela Zakon o obrazovanju, koji je bio predmet ocjene Ustavnog suda Bosne i Hercegovine u odluci broj: U-26/13 od 26.3.2015. godine kojom je odbijena apelacija.

Stav o neosnovanosti tužbenog zahtjeva, prvostepeni sud zasniva na utvrđenju da su u OŠ S.S. iz K.V. - područna škola u V., u „upotrebi oba pisma, da se ne radi o jeziku koji je nerazumljiv i u bitnom smislu drugačiji od jezika tužilaca“ i da neuvođenje grupe nacionalnih predmeta „ne čini vjerovatnim da je način provođenja zakona u tuženoj osnovnoj školi diskriminatoran“.

Prvostepeni sud zaključuje da su tužioci bili u obavezi učiniti vjerovatnim da se nastava u školi „ne izvodi na sva tri jezika u službenoj upotrebi u Bosni i Hercegovini, da su udžbenici koje tužioci moraju koristiti u nastavi napisani na samo jednom jeziku i samo jednom pismu, da nastavni plan i program koji je u primjeni u tuženoj osnovnoj školi sadrži takve udžbenike čiji je sadržaj neprihvatljiv ili uvredljiv za tužioce zbog njihovog etničkog porijekla“, a da na te okolnosti nisu provodili dokaze.

Prvostepeni sud je stava da je primjena Privremenog sporazuma neophodna „samo pod uslovom da se utvrdi da je način na koji se provodi navedeni zakon diskriminatoran“.

Odluka prvostepenog suda zasnovana je na odredbi člana 12. stav 1. tačka a) i b) Zakona o zabrani diskriminacije („Službeni glasnik BiH“, broj: 59/09 –u daljem tekstu: ZOZD), u vezi sa odredbom člana 12. stav 1. Okvirnog zakona i odredbama člana 12. i 38. Zakona o obrazovanju.

Drugostepeni sud u cijelosti prihvata činjenična utvrđenja i pravne zaključke prvostepenog suda, iz kog razloga odbija žalbu tužilaca i potvrđuje prvostepenu presudu.

Po mišljenju drugostepenog suda tužioci se pozivaju na tzv. „direktnu diskriminaciju“, tj. da se sa njima postupa na različit način u odnosu na djecu srpske nacionalnosti koja pohađaju istu školu ili u odnosu na djecu bošnjačke nacionalnosti koja pohađaju osnovne škole u K., opština P. i K., opština T. Ocjenjujući istaknute žalbene navode, drugostepeni sud nalazi da je pravilno zaključeno da tužioci nisu učinili vjerovatnim da je diskriminatoran nastavni plan i program koji provodi tužena osnovna škola, jer da nisu učinili vjerovatnim da udžbenici koji se koriste u nastavnom programu, sadrže diskriminatorne elemente prema tužiocima i da nisu dokazali zbog čega su u nepovoljnijem položaju u odnosu na komparatore.

Odluka drugostepenog suda je pravilna.

Članom 12. ZOZD definisane su vrste tužbi za zaštitu od diskriminacije, kao tužbe za utvrđivanje diskriminacije (stav 1. tačka a), tužbe za zabranu ili otklanjanje diskriminacije (stav 1. tačka b) i tužbe za naknadu štete (stav 1. tačka c).

Imajući u vidu tužbeni zahtjev tužilaca, ovaj sud nalazi da su tužioci postavili tužbu za utvrđivanje diskriminacije, koja sadrži deklaratorni zahtjev i za otklanjanje diskriminacije, koja sadrži kondemnatorni zahtjev.

Dakle, zahtjev kod ove tužbe nije ograničen samo na utvrđenje da je do povrede prava na jednako postupanje već došlo, već i na utvrđenje da bi djelovanje (činjenje, propuštanje) tuženih moglo neposredno dovesti do diskriminacije, pa se traži otklanjanje radnje kojom se to vrši.

Neposredna diskriminacija (član 3. stav 1. ZOZD) postoji ako se lice ili grupa lica, zbog njihovog ličnog svojstva u istoj ili sličnoj situaciji, bilo kojim aktom, radnjom ili propuštanjem, stavljaju ili su stavljeni u nepovoljniji položaj ili bi mogli biti stavljeni u nepovoljniji položaj. Prvi uslov za utvrđenje neposredne diskriminacije je dokaz o nepovoljnom položaju koje se može usporediti sa postupanjem prema drugoj osobi u sličnoj situaciji. Obaveza osobe koja se poziva na ovaj vid diskriminacije jeste da uvjeri sud da postoje osobe sa kojima se povoljnije postupilo ili bi se povoljnije postupilo, a da je pri tome jedina razlika između njih pravno zaštićena osnova.

U zahtjevu za utvrđenje povrede prava na jednako postupanje mora se navesti konkretno postupanje tuženih kojim je to pravo bilo povrijeđeno u odnosu na tužioca, odnosno članove grupe čija prava se štite.

Privremeni sporazum je potpisan 5.3.2002. godine između nadležnih entitetskih ministarstava obrazovanja radi zadovoljavanja posebnih potreba i prava djece povratnika, i kako to sam naziv upućuje, predviđen je kao „privremeno rješenje“ jer se opravdano očekivalo da će entitetska zakonodavna tijela donijeti zakone iz oblasti obrazovanja koja će biti usaglašena sa najvišim evropskim standardima o zaštiti ljudskih prava (što je i uslijedilo kada je u pitanju tužena Republika Srpska). Privremeni sporazum je potpisan u vrijeme kada u oblasti obrazovanja nije bilo propisa koji bi roditeljima i djeci garantirali obrazovanje u skladu sa njihovim vjerskim i filozofskim uvjerenjima, kako je to naglašeno u tački 47. navedene odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine.

U tački 1. Privremenog sporazuma navodi se da su se ministarstva saglasila da će sva djeca učiti opšte predmete na osnovu lokalnog plana i programa gdje god da se nalaze i gdje god da se oni i njihove porodice vrate; da će u vezi sa tzv. *nacionalnom grupom predmeta* (bosanski jezik i književnost, historija, geografija, priroda i društvo, vjeronauka), roditelji imati mogućnost da biraju između entitetskog odnosno kantonalno-županijskog ili nastavnog plana i programa po vlastitom izboru i da će prioritet biti zapošljavanje nastavnika povratnika da predaju nacionalnu grupu predmeta (tačka 2.); da su entitetska ministarstva preuzela obavezu da izrade jasne smjernice i upute u vezi sa provedbom ovog sporazuma u roku od dvije sedmice nakon njegovog potpisivanja, s tim da u te smjernice treba ući i sadržaj sporazuma; da se entitetska ministarstva obavezuju na angažovanje radi „pronalaska trajnijih rješenja za pitanje obrazovanja povratnika“, što uključuje usvajanje novih zakona, izradu novih planova i programa, pisanje udžbenika koji neće sadržavati nikakve sporne materijale, te ponovno zapošljavanje nastavnika u školama u kojima su predavali prije rata, te da će „sporazum ostati na snazi dok se ne ispune navedeni uslovi“ (tačka 5.).

Postupajući u skladu sa tačkom 4. Privremenog sporazuma, nadležna entitetska ministarstva su 13.11.2002. godine sačinila i potpisala Plan provedbe Privremenog sporazuma, gdje su u odjeljku III- „*nacionalna skupina predmeta*“, propisali da će sve škole organizirati nastavu iz nacionalne grupe predmeta pod uvjetom da roditelji i učenici izaberu da se nacionalna skupina predmeta izučava na temelju plana i programa koji je drugačiji od onog koji se trenutno izučava. U školama u kojima ima 18 učenika ili više učenika u razredu škole će organizirati redovitu nastavu za ovu grupu predmeta, a tamo gdje je broj učenika manji od 18, škole će organizirati nastavu prema odluci nadležnog ministarstva. U skladu sa odredbom VII Plana provedbe Privremenog sporazuma, entitetska ministarstva su trebala izraditi smjernice i upute do 10.12.2002. godine.

Sud nalazi potrebnim ukazati da iz sadržine dopisa koga je uputilo Udruženje roditelja bošnjačke djece tuženoj OŠ S.S. u K.V., proizilazi da su inicijativu za uvođenjem nacionalne grupe predmeta pokrenuli „u aprilu 2012. godine“, tj. 10 godina nakon potpisivanja Privremenog sporazuma i 4 godine nakon donošenja Zakona o obrazovanju.

Iz ovog dopisa takođe proizilazi da u Područnoj školi u V. ima 142 učenika bošnjačke nacionalnosti, što čini 52,78 % u odnosu na ukupan broj učenika.

Učenici bošnjačke nacionalnosti bojkotuju nastavu počev od školske 2013/2014. godine i u taj bojkot je uključeno ukupno 127 učenika bošnjačke nacionalnosti, od čega 9 učenika I razreda, 11 učenika II razreda, 15 učenika III razreda, 13 učenika IV razreda, 10 učenika V razreda, 15 učenika VI razreda, 16 učenika VII razreda, 20 učenika VIII razreda i 18 učenika IX razreda (ovjereni spisak tužene OŠ S.S. K.V.). To znači da su u međuvremenu učenici VII, VIII i IX razreda (54 učenika) koji su uključeni u bojkot nastave, završili obavezno devetogodišnje osnovno obrazovanje (Osnovna škola 1. m. J., Osnovna škola P. P., Osnovna škola M.S. S).

Tužena RS je 2008. godine donijela Zakon o obrazovanju koji je bio predmet razmatranja od strane Ustavnog suda Bosne i Hercegovine po apelaciji Ž.K., u to vrijeme predsjedavajućeg Predsjedništva Bosne i Hercegovine. Ustavni sud je odlukom broj: U-26/13 od 26.3.2015. godine, odbio apelaciju ukazujući da Zakon o obrazovanju, „propisuje vrlo jasne i precizne odredbe koje zabranjuju diskriminaciju prema bilo kojem osnovu, ... da sadrži veoma visoke standarde i principe kojima se omogućava jednako pravo pristupa i jednake mogućnosti u obrazovanju i odgoju bez diskriminacije po bilo kojem osnovu“. U navedenoj odluci je takođe ukazano da Zakon o obrazovanju, kao ni Zakoni o obrazovanju svih deset kantona Federacije BiH koji su takođe bili predmet apelacije, „nemaju odredbe kojima je regulirano pitanje izučavanja tzv. nacionalne grupe predmeta, kao što je to bilo predviđeno Privremenim sporazumom“ (strana 24, tačka 52.).

Ova činjenica, po ocjeni Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, navedene zakone ne čini neustavnim, jer propisivanje da se nastavni planovi i programi donose u okviru nadležnog ministarstva obrazovanja u saradnji sa pedagoškim zavodom, nisu same po sebi diskriminirajuće ako se kroz te planove i programe postiže cilj da se sporni zakoni (u konkretnom Zakon o obrazovanju) „implementiraju na ispravan način u duhu spornih zakona“.

Pravilna je ocjena nižestepeni sudova da tužioci tokom postupka nisu dokazali da je primjena Zakona o obrazovanju diskriminatorna u odnosu na tužioce, odnosno da je taj Zakon na drugačiji način primjenjivan prema drugim učenicima bošnjačke nacionalnosti ili učenicima srpske nacionalnosti ili da sadrži odredbu koja bi svojim sadržajem bila diskriminatorna u odnosu na tužioce. Takođe nije dokazivano da su predmeti iz nacionalne grupe predmeta, prema planu i programu tužene RS u odnosu na plan i program ZD kantona, suštinski sadržajno različiti i da se njihovom usporedbom može izvući zaključak da se prema tužiocima sprovodi diskriminacija.

Nesporno je da su se roditelji tužilaca u anketi u vezi sa uvođenjem nacionalne grupe predmeta, između dvije ponuđene opcije iz anketnog listića (nastavni plan i program RS i ZD kantona), izjasnili da žele izučavati nastavni plan i program ZD kantona (121 roditelj). Međutim, to samo po sebi, kao ni činjenica da rezultati ankete nisu implementirani, ne znači postojanje diskriminacije iz napred navedenih razloga.

Uvidom u oglas od 19.8.2015. godine, objavljen u dnevnim novinama G.S., prvostepeni sud je utvrdio da je raspisan konkurs za popunu upražnjenih radnih mjesta u OŠ S.S. iz K.V. za nastavnika za predmet „jezik bošnjačkog naroda (tačka 6), historije (tačka 7), zemljopisa (tačka 8) i predmeta moja okolina (tačka 9)“, za područnu školu u V., te da je ovaj oglas poništen odlukom OŠ S.S. K.V. od 24.8.2015. godine broj: 512-01/15, u tačkama 1, 6, 7, 8 i 9. Po ocjeni ovog suda poništenje dijela oglasa predstavlja pravo poslodavca i nije prihvatljiv navod revizije da bi njegovim „provođenjem skoro u potpunosti riješio problem tužilaca“.

Temeljem odredbe člana 248. u vezi sa odredbom člana 456. a) Zakona o parničnom postupku („Službeni glasnik RS“, broj: 58/03, 85/03, 74/05, 63/07, 49/09 i 61/13), odlučeno je kao u izreci.

Predsjednik vijeća:
Biljana Tomić

Za tačnost otpravka ovjerava
rukovodilac sudske pisarnice
Amila Podrašćić